

MATFÅGELRAPPORT

FOKUS: HÅLLBAR DJUROMSORG

2024

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling. Europa investerar i landsbygdsområden

FOKUS: HÅLLBAR DJUROMSORG

I Matfågelrapporten samlar vi den senaste statistiken och fakta om svensk uppfödning av kyckling och kalkon. Den vänder sig till dig som vill ha kunskap, nyheter och forskningsrön kring svensk matfågel. I 2024 års rapport har vi valt att fördjupa oss i Hållbar Djuromsorg, en av grunderna i svensk kycklinguppfödning.

Ulrik Helgstrand, kycklingbonde
i Sörmland och ordförande i
Svensk Fågel

Svenska modellen bygger på forskning och samarbete

HÅLLBAR DJUROMSORG är en viktig och helt avgörande del för en livskraftig livsmedelsproduktion. Dagens livsmedelsproduktion ställer helt andra krav på bönder och företag än för bara några decennier sedan. Vi har gått från självhushållning till att de flesta av oss numera bor i städer. Det är en självklarhet att handla mat dygnet runt och kunna välja den mat man vill. Det gäller både kyckling, bröd och morötter. För att detta ska vara möjligt krävs en proffsig, men även i vissa delar en storskalig produktion, för att mätta folk på landsbygd och i städer. Det gör att svenska bönder som tar fram maten har ett extra stort ansvar att producera maten på ett hållbart och etiskt sätt. Allt för att våra medlemmars kunder och i slutändan konsumenten

kan känna sig trygga. I årets Matfågelrapport har vi därför fokuserat på vad hållbar djuromsorg är för oss och intervjuat några av Sveriges främsta forskare och experter.

När Svensk Fågel pratar om djuromsorg utgår vi ifrån en holistisk samsyn. En samsyn på hur djuren mår, vikten av god djurhälsa och hög livsmedels säkerhet, allt hänger ihop. I andra länder kanske man tittar på en faktor eller ett led i värdekedjan, medan vi har ett helhetsperspektiv där hela värdekedjan deltar.

Sverige är en mycket liten aktör i förhållande till övriga världen och EU, bland de minsta när det gäller kycklinguppfödning. Men i många sammanhang bland de främsta i världen att just kunna kombinera god djuromsorg, god djurhälsa och säkra livsmedel. Förutom att vi kan erbjuda svenska folket närproducerad kyckling är en av våra absoluta fördelar att hela värdekedjan, från avel, kläckeri, uppfödning på gård till slakt och förädling är anslutna till en branschorganisation. Det är unikt.

Omsorgen om våra djur bygger på ett långsiktigt samarbete med några av Sveriges främsta forskare och experter samt svenska myndigheter och brukar kallas för ”den svenska modellen”. Modellen har präglats av samförstånd, ömsesidigt stöd och samarbete mellan forskare, myndigheter, branschen och andra intressenter. En framgångsrik modell som det är viktigt att vi behåller och utvecklar.

Ur det samarbetet har exempelvis vårt fothälsoprogram, som professor Lotta Berg på Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) var med och tog fram, samt vårt arbete med att minska antibiotikaanvändningen, där Statens Veterinärmedicinska Anstalt (SVA) har stöttat med expertstöd växt fram. Ni kan läsa mer om detta och andra delar av vår hållbara djuromsorg i denna rapport.

Vi befinner oss i en orolig omvärld där krig och klimatproblemen har närat sig vår vardag med en otrolig hastighet. För att klara beredskap vid kristider är det nödvändigt och en förutsättning att det finns lönsamma och konkurrenskraftiga företag genom hela livsmedelskedjan i fredstid.

Svensk livsmedelsproduktion med svenska bönder och företag är en samhällsviktig verksamhet. Därför måste produktionen av livsmedel säkerställas. Utmaningen för svenskt lantbruk och uppfödningen av svensk kyckling och kalkon är att ständigt höja kvaliteten, utan att för den skull försämma konkurrenskraften. Här handlar det bland annat om att utnyttja ny teknik, ny forskning och att driva en modern uppfödning. Allt utifrån en hållbar uppfödning och djuromsorg och med konsumenters bästa i fokus.

*Maria Donis, VD
Branschorganisationen Svensk Fågel*

HÅLLBAR DJUROMSORG - GRUNDEN I DEN SVENSKA MODELLEN

Olof Boson, kyckligbonde i Småland

Anna Silvera, fil.dr.,
agronom och hållbar-
hetsexpert på Svensk
Fågel

NÄR VI FÖRDJUPAR OSS i hållbar djuromsorg i Matfågelrapporten fokuserar vi främst på hur djuren mår under uppfödningen. Att de har rätt miljö i stallarna, att ventilation och ströbädd är bra och att de kan utföra sina naturliga beteenden som att picka, leka med varandra och sandbada. Men vi går också in på djurhälsan, genom att vi minskar risken för sjukdomar bland kycklingarna så håller de sig friska och starka. Då behöver vi heller inte ge dem behandlingar med antibiotika. Att vi inom Svensk Fågel har kanske världens lägsta förbrukning av antibiotika är unikt och ett kvitto på att vårt djuromsorgs- och smittskyddsarbete ger effekt.

Och hur vet vi då att det här inte bara är tomma ord, att vi håller vad vi lovar? Det är här som vi inom Svensk Fågel har tagit fram konkreta verktyg att verkligen övervaka, kontrollera och följa upp djuromsorgen. Vi har sedan många år tillbaka ett omfattande kvalitets- och kontrollprogram där djuromsorgen är en viktig del. Vi har tillsammans med myndigheter och experter arbetat fram programmen under mer än 30 år. För att bli ännu bättre lägger vi hela tiden till nya delar. Nu senast (2023) har vi tagit fram ett skraddarsytt Djuromsorgsprogram för just avel och kläckeri. Det innebär att vi täcker hela uppfödningsskedjan. Som medlem i Svensk

Fågel måste man följa programmet och genomföra eventuella åtgärder som krävs.

Djuromsorgsprogrammet övervakas och kontrolleras av ett externt, oberoende kontrollorgan och rapporteras till Svensk Fågel och Jordbruksverket. Resultaten publiceras sedan på Svensk Fågels hemsida, så att den som är intresserad kan ta del av det

Vårt sätt i Sverige att ta hand om kycklingarna som ska bli livsmedel är en förebild i andra länder. Ett exempel är vårt Fothälsoprogram – ett viktigt verktyg att mäta och kontrollera hur kycklingarnas uppväxtmiljö har varit. I rapporten intervjuar vi professor Lotta Berg som varit med att ta fram programmet. Under 2024 utsåg europeiska BroilerNet:s expertgrupp Svensk Fågels Fothälsoprogram till champion inom djurvälstånd. Det gör oss inom Svensk Fågel glada och stolta och är ytterligare ett bevis på att vi verkligen verkar för en hållbar djuromsorg. Hållbar för de livsmedelsproducerande djuren, hållbar för miljön, hållbar för landsbygden och för Sverige. Vi har alla i branschen ett stort ansvar, inte minst bonden. Det är på gården som kycklingarna föds upp och det är också böndernas arbetsmiljö. Ett gott så kallat djuröga är viktigt, en vilja att ge djuren den bästa miljön att födas upp i. För en Hållbar Djuromsorg skapar också en lönsamhet för bonden, starka, friska djur som kan utföra sitt naturliga beteende är grunden i en svensk, livskraftig livsmedelsproduktion.

DJUROMSORGSPROGRAMMET:

KONTROLL OCH UTVECKLING

För att få använda Svensk Fågels blågula kvalitetsmärke måste avel- och foderföretag, kläck-erier, bönder och slakterier följa Svensk Fågels omfattande kvalitets- och omsorgsprogram, detta utöver Sveriges tuffa djurskyddslag. Det skapar en trygghet för kunder och konsumenter. Men det ställer stora krav på avel, uppfödning, slakt samt foderföretagen.

En av de viktigaste delarna är omsorgen om djuren och deras miljö – detta regleras och kontrolleras i Svensk Fågels Djuromsorgsprogram. Bara på gården omfattar programmet i dag 31 punkter. Sedan 2023 omfattar Djuromsorgsprogrammet hela kedjan, från avel och kläckeri till uppfödningen på gården, lastning, transport och slakt.

I takt med ny forskning utvecklas Djuromsorgsprogrammet ständigt. År 2007 inkluderades lastning, transport och slakt och nytt sedan 2023 är att även avelsdjuren omfattas av

programmet. Med finansiering av Jordbruksverket har Svensk Fågel i samarbete med experter och forskare tagit fram ett skraddarsytt program för just avel och kläckeri.

*”SVENSK FÅGELS
MÄRKNING ÄR MED
ANDRA ORD MYCKET
MER ÄN ENDAST EN
URSPRUNGS-
MÄRKNING.”*

Hela Djuromsorgsprogrammet kontrolleras löpande av en oberoende, externt part. De rapporterar resultaten till Svensk Fågel som varje år sammanfattar resultaten från programmet till Jordbruksverket. Arbetet är transparent och rapporten publiceras på Svensk Fågels hemsida. En fördel med att allt granskas och dokumenteras är att bransch och myndigheter hela tiden kan följa resultat och utveckla och förbättra omsorgen om djuren och miljön ytterligare.

Svensk Fågels märkning är med andra ord mycket mer än endast en ursprungsmärkning. Förutom Djuromsorgen ställer den krav på bland annat god djurhälsa, smittskydd och livsmedelssäkerhet.

HÖGT DJURSKYDD - EN VIKTIG MOROT FÖR BÖNDERNA

*”FOTHÄLSAN ÄR
EN VÄRDEFULL
INDIKATOR FÖR ATT
SE ATT MYCKET I
DJURENS MILJÖ
FUNKERAR BRA”*

Foto: Carl Johansson

Helena Elofsson,
djurskyddschef på
Jordbruksverket

”DET VI KAN SE i resultatet från Djuromsorgsprogrammet är att fothälsan hos svenska kycklingar blivit allt bättre över tid och får allt färre anmärkningar. Det är flera delar inom programmet som är positiva för djurskyddet och det är positivt att branschen följer upp resultaten löpande och gör förändringar om det behövs.”

Det säger Helena Elofsson som är djurskyddschef på Jordbruksverket (SJV) och har ett övergripande och strategiskt ansvar för djurskyddsarbetet på Jordbruksverket. Hon menar att fothälsan är en viktig indikator på att djurmiljön i kycklingstallarna.

”Fothälsan är en värdefull indikator för att se att mycket i djurens miljö fungerar bra. Jag upplever att svenska lantbrukare som föder upp kycklingar är professionella och duktiga på att jobba med att minimera risker. Det är en styrka att branschorganisationen representerar hela branschen, på så sätt kan man hjälpa varandra och satsa på forskning och utveckling som är viktigt för djuromsorgen, säger Helena Elofsson.”

En del av Djuromsorgsprogrammet är kopplat till de svenska djurskyddsreglerna och utgör där ett så kallat kontrollprogram. Denna del gäller beläggningsgrad och innebär att de som följer programmet och accepterar de extra krav och extra kontroll som det medför kan få ha högre beläggningsgrad än vad som gäller för de bönder som inte är med i programmet.

”Man kan se det som en morot för lantbrukarna att ha ett högt djurskydd. Det är många delar i djurmiljön som ska vara

bra och de lantbrukare som klarar detta bra kan hålla fler kycklingar, men samtidigt säkra och bibehålla ett gott djurskydd. Kontrollen av fothälsan övervakas av en officiell veterinär på slakteriet och vi får årligen en rapport från Svensk Fågel med resultat.”

”Att branschen har ett utvecklat system för egenkontroller har många fördelar, de kan då arbeta kontinuerligt och fånga upp problem som uppstår. Det blir en mycket mer frekvent kontroll och uppföljning än den som länsstyrelsen har möjlighet att göra även om den också är viktig.”

Djuromsorgsprogrammet startade 1993 och utvecklades under många år. Nu vill dock både Jordbruksverket och Svensk Fågel ytterligare utveckla programmet, men idag finns det juridiska hinder för detta. Det handlar om att Jordbruksverket i nuläget inte har bemyndigande, det vill säga en form av juridisk tillåtelse, att besluta om kontrollprogram och kan därför inte besluta om programmet. För att få göra det krävs en ändring i djurskyddsförordningen (2019:66).

”Vi hoppas att vi kommer att få ett sådant bemyndigande så att programmet kan uppdateras och ändras och vi har länge haft en diskussion med Svensk Fågel kring detta. Det finns saker som kan behöva uppdateras, inte minst med tanke på ny forskning och utvecklingen på gårdarna. Svensk kyckling står sig dock bra när det gäller djurskyddet i djurhållningen, vi har exempelvis lägre beläggningsgrad än i många andra länder och länsstyrelsen kontrollerar visat på god efterlevnad av de djurskyddskrav som ställs.”

Jenny Andersson, kycklingbonde i Småland

LÖPANDE EXTERNA KONTROLLER

Anna Kanstrup, revisor
HS Certifiering

HS Certifiering

som är ett dotterbolag till Hushållningssällskapet började med att kontrollera ekologisk produktion och KRAV-märkta produkter inom det svenska jordbruket. Företaget kontrolleras av myndigheten SWEDAC, som kontrollerar efterlevnaden av krav på kvalitet och säkerhet. Anna Kanstrup har arbetet med djurskydd under hela sitt arbetsliv och har en bakgrund som djurskyddsinspektör på kommun och Länsstyrelsen.

”Vi är generellt duktiga på djurskydd i Sverige och när det gäller Svensk Fågels medlemmar är Djuromsorgsprogrammet en viktig del. Jag upplever att intresset bland företag och bönder är stort och om det är något som vi har anmärkningsvärda på har vi en dialog för att komma tillrätta med problemet. Det är ju så att bra djurskydd också är lönsamt, inget

”SVENSK FÅGELS Djuromsorgsprogram och kontrollen av det fungerar väldigt bra. Förutom att det är viktigt för djuren så är det en kvalitetssäkring för kunder och konsumenter. Den svenska matfågelbranschen är unik eftersom den representerar hela kedjan, alla behöver göra sin del bra. Om någon brister märker vi det direkt och då kan det åtgärdas.”

Det säger Anna Kanstrup som är husdjursagronom och miljörevisor på HS Certifiering som är ett oberoende, ackrediterat kontrollorgan som utför revisionerna av Svensk Fågels Djuromsorgsprogram. HS Certifiering

företag eller uppfödare tjänar på om djuren inte mår bra. Genom att ha optimala uppfödning villkor skapar vi bra miljö för djuren och en livskraftig livsmedelsproduktion. När kraven på självförsörjning ökar är detta kanske viktigare än någonsin, säger Anna Kanstrup.”

Anna Kanstrup och hennes kollegor åker löpande ut på inspektioner och kontroller av avel, kläckeri, uppfödning, lastning, transport och slakt. Ute på kontrollerna går de igenom att det omfattande regelverket efterlevs. Miljörevisorerna utgår ifrån checklistor som de bockar av tillsammans med företagen eller bönderna.

”När vi är ute på gårdarna, hos bönderna, tittar vi på djuromsorgen och kontrollerar att djuren i stallarna är friska och starka. Att det inte finns några sjuka djur som borde ha plockats bort. Vi går också igenom att bonden vet hur man gör vid avlivning, att den går korrekt till. Sedan tittar vi på att ströbädden är torr och fin, den är en bra indikator på stallmiljön. Vi går igenom ventilation, att det inte läcker från vattenniplarna eller fodertrågen. Sedan kontrollerar vi också smittskyddet, att det är bra tvättat och att det är fritt från gnagare som annars kan dra in smittor.”

Anna Kanstrup upplever att de flesta gårdar och företag de är ute hos är duktiga och måna om att djuromsorgen och smittskyddet ska fungera.

”Det är ju människor som valt att arbeta med djur, det märks, många har ett ”djuröga” och bryr sig verkligen om sina djur på gården. Många är intresserade av vad vi kommer fram till och jag ser det som ett samarbete där vi tillsammans kan förbättra miljön för djuren. Är det något som inte

Sara Johansson, kycklingbonde i Småland

”DET ÄR JU SÅ ATT
BRA DJURSKYDD OCKSÅ
ÄR LÖNSAMT, INGET
FÖRETAG ELLER UPP-
FÖDARE TJÄNAR PÅ
OM DJUREN INTE
MÅR BRA”

fungerar är de ofta tacksamma att hitta andra lösningar, här kommer vi ofta med råd och rekommendationer som uppskattas. Att missköta sin uppfödning och produktion lönar sig ju inte, då förlorar man viktiga inkomster och får en minskad lönsamhet.”

Sedan ett knappt år tillbaka ingår också kläckerier och avelsdjuren i Djuromsorgsprogrammet. Eftersom verksamheten skiljer sig ganska mycket från kycklinguppfödningen på gårdarna har Svensk Fågel med finansiering av Jordbruksverket tagit fram ett skräddarsytt Djuromsorgsprogram för denna del av livsmedelsproduktionen. Men annars går inspektionerna till på samma sätt som på gårdarna. Miljörevisorerna går tillsammans med företaget och anställda igenom alla punkter i programmet, bockar av och utvärderar. Detsamma gäller lastning och transport av kycklingarna från gårdarna till slakteriet. Revisorerna följer kycklingarna när de samlas ihop i stallarna och när de lastas på lastbilar och hela vägen till slakteriet. Här kontrollerar de hur de lastas ut, bedöms och avlivas.

”När vi är klara sammanställer vi ett protokoll som vi skickar till bonden eller företaget. Är de några mindre saker som behöver åtgärdas gör ofta bonden eller företaget det själva. När det handlar om större brister som exempelvis att ventilationen behöver bli bättre så kontaktar vi också Svensk Fågel som då går in och stöttar.”

Samtliga protokoll sammanställs sedan av Svensk Fågel i en rapport som varje år skickas in till Jordbruksverket samt publiceras på Svensk Fågels hemsida.

”Jag tycker att det är ett bra sätt att värna om djuren och deras miljö. Det märks tydligt att hela branschen är intresserad av att avel, uppfödning, transport och slakt ska fungera på bästa möjliga vis. Vi inspektörer fyller en viktig roll genom att vi kommer ut och ser hela verksamheten med nya, oberoende ögon, det kan ju ibland vara lätt att bli hemmablind.

Personligen har jag nytta av mitt tidigare jobb som djurskyddsinspektör, jag har en lång vana att kontrollera hur lantbrukets djur mår. Den erfarenheten tar jag med mig in även när jag gör revisionerna.”

Anna Kanstrup känner inte igen sig i den bilden som vissa djurrättsaktivister och media ibland målar upp av kycklinguppfödningen, snarare tvärtom.

”Jag kan förstå att det blir frågetecken kring uppfödningen av kyckling eftersom det är så få som har insyn. Det beror ju på att branschen har ett oerhört högt smittskydd – både för djuren och för oss människors skull. Jag som är ute i stallarna ser välskötta djur och engagerade bönder och företagare. Vi tittar alltid efter djur som betar sig annorlunda eller rör sig konstigt. Men under våra inspektioner ser vi sällan kycklingar med några störningar i rörelsemönstret, det flesta djur rör sig bra. Jag tror att de lever kvar i en bild från ett äldre djurmateriel, nu är det en helt annan avel. Sedan kan jag förstå att en del tycker att det är många kycklingar i ett stall, men i dag behöver vi en storskalig livsmedelsproduktion, för att ta fram bra mat till svenska folket. Men det innebär inte på något sätt att djuromsorgen inte är bra, tvärtom. Det är en hållbar uppfödning vi ser när vi är ute i verksamheten.”

GOD FOTHÄLSA VISAR PÅ BRA DJUROMSORG

ATT MÄTA FOTHÄLSAN i varje kycklingflock är ett viktigt verktyg för att kunna följa upp och undersöka miljön i stallarna. En god fothälsa visar på en bra djurmiljö. Sverige var först i världen med att mäta fothälsan och har varit en förebild för andra länder.

Det säger Lotta Berg, professor i husdjurens miljö och hälsa vid SLU i Skara. Lotta Berg är specialist på förebyggande djurhälsa och djurskydd och var en av de forskare som tog fram det första fothälsoprogrammet 1994. Fothälsoprogrammet, som är en del av Svensk Fågels djuromsorgsprogram, innebär att varje flock som kommer in till slakteriet kontrolleras ett antal kycklingfötter på de slaktade djuren. Kontrollen övervakas av Livsmedelsverkets officiella veterinärer som finns på plats.

”Genom att undersöka fötterna kan vi se om miljön i stallarna är bra för kycklingarna. Fothälsan påverkas av bland annat av ventilation, skötsel, och foder – alla är viktiga djurväl-färdsparmetrar. Att mäta fothälsan är ett bra och effektivt sätt att spegla vad som har hänt under hela uppfödningstiden. Det ger inte bara en dagsbild, utan visar hur miljön har varit under hela uppfödningstiden, säger Lotta Berg.”

När programmet infördes för 30 år sedan blev fothälsan snabbt bättre. Fötterna bedöms efter ett poängsystem där maxpoängen är 200 och målsättningen är att ha så låga poäng som möjligt. Medelpoängen för fothälsoprogrammet för kyckling låg under 2023 på sex, att jämföra med 43 när programmet startade. Totalt 95 procent av fåglarna 2023 var utan anmärkning.

”Fothälsan speglar hur konditionen är på ströbädden, att den inte varit för blöt eller kladdig. Den visar också om kycklingarna fått bra och balanserat foder och att det inte förekommit något spill från vattenkopporna som riskerar att blöta ner ströet. Ventilationen i stallarna är viktig och en fin och torr ströbädd visar att den är optimal. Om fötter från en flock har högre poäng visar det att det finns problem i stallet, då kan rådgivarna snabbt återkoppla till bonden som kan vidta åtgärder.”

Sverige var det första landet som började att mäta fothälsan, där Jordbruksverket efterlyste sådana indikatorer som en del i arbetet med lagstiftningen om belägningsgrad, och det

ingår därför i Svensk Fågels Djuromsorgsprogram. Detta upplägg är helt unikt. Under åren har programmet spridit sig till fler länder, men de flesta har inget officiellt fothälsoprogram, utan det är i stället olika enskilda företag i exempelvis Tyskland och Nederländerna som har börjat att undersöka fothälsan.

”Sverige har varit ett föregångsland, både bransch och myndigheter har visat att de tar djurhälsan på allvar och vågat gå före. Men det är viktigt att aldrig luta sig tillbaka; det sker snabba framsteg även i andra länder. Det finns alltid saker att jobba med och att utveckla Djuromsorgsprogrammet, forskningen går ju hela tiden framåt.”

Svensk Fågel diskuterar i dag med myndigheter och forskare om det finns ytterligare sätt att mäta djurväl-färden och utveckla Djuromsorgsprogrammet.

”Det är en utmaning att hitta metoder som svarar på hur djurväl-färden är i flockarna. Man skulle kunna titta på renhet i fjäderfädräkten och se på jämnheten i flocken, att ingen har halkat efter. Det visar också att det har kommit in bra kycklingar från början. Allt är ju inte uppfödarens ansvar. Avel och kläckerier behöver leverera bra kycklingar. Att mäta benhälsan är ett annat sätt, men den kan vara svår att bedöma på ett konsekvent sätt. Dels handlar det om att titta på levande djur, vilket är svårare och mycket dyrare, dels är det inte lika standardiserat som när vi mäter fothälsan. Det handlar om en personlig bedömning och det kan vara flera saker som påverkar hur kycklingen rör sig.”

Fothälsoprogrammet i korthet

Poängsättningen sker på 100 fötter, som väljs ut slumpmässigt på slakteriet för att ge ett representativt urval för hela flocken. Fötterna poängsätts enligt en standard (0,1,2) beroende på hur allvarig fotskadan är. Poängen multipliceras sedan med olika faktorer och resulterar i en totalpoäng mellan 0–200. Målet är att ha så låga poäng som möjligt.

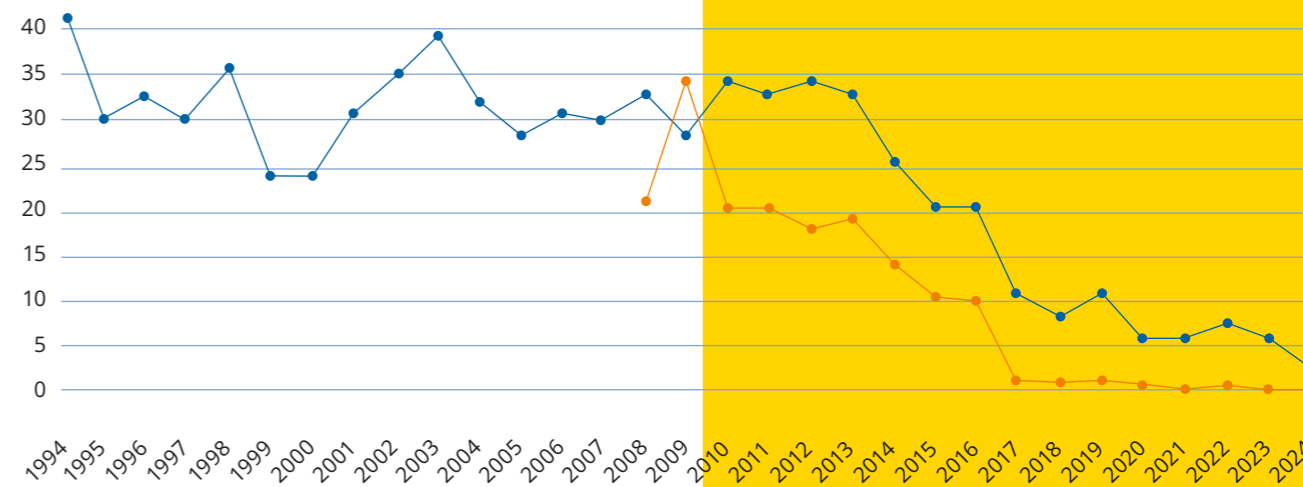
Om totalpoängen överskrider 40 sätts åtgärder in. Åtgärder vid för höga poäng inkluderar neddragning i belägningsgrad (20–36 kg/m²) samt rådgivning. När uppfödaren åtgärdat de bakomliggande orsakerna, höjs belägningsgraden åter igen till den maximalt godkända nivån (upp till 36kg/m²).

Lotta Berg, professor i husdjurens miljö och hälsa vid SLU

Resultat fothälsoprogrammet

Champion inom djurväl-färd

Under 2024 utsåg BroilerNets expertgrupp Svensk Fågels Fothälsoprogram till champion inom djurväl-färd. BroilerNet är ett europeiskt projekt, finansierat av EU där Svensk Fågel och SLU samarbetar med andra europeiska experter för att stärka hållbarheten inom europeisk kycklinguppfödning på gårdsnivå.

”Fothälsan är en viktig nyckelindikator för att bedöma kycklingarnas välfärd och är resultatet av ett samspel mellan skötsel, teknik, foder och avel. När kycklingarna får rätt förut-sättningar i stallet, det vill säga god skötsel, rätt temperatur, frisk luft och foder av god kvalitet blir ströbädden torr och fin. Det resulterar i god fothälsa, men ger också kycklingarna möjlighet att utföra naturliga beteenden, som att sandbada, socialisera och vara aktiva i ströbädden säger Anna Silvera, hållbarhetsstrateg på Svensk Fågel.

medelpoäng ● och median ●

Resultat från Fothälsoprogrammet sedan starten 1994 fram till juli 2024. Skalan sträcker sig från 0 poäng till 200 och här kan man se att resultatet vid programmet start låg på den kritiska gränsen 40. Sedan 10-talet har resultaten stadigt blivit bättre med lägre poäng och god fothälsa hos kycklingarna.

Det här kan bonden göra på gården för att ge kycklingar den bästa miljön i stallarna:

- Rätt strösmängd, inte för tjock eller för tunn
- Bra ventilation, se till att stallarna är bra uppvärmda, speciellt under den kalla årstiden
- Se till att utrustningen fungerar, exempelvis ska inte vattenni-plarna läcka
- Ha en pågående dialog med foder-leverantören för att se till att fåglarnas tarmhälsa är bra

RÖRELSEMÖNSTER STUDERAS I NY UNDERSÖKNING

I EN NY STUDIE av kycklingars rörelsemönster konstaterar forskare vid forskningsinstitutet RISE att svenska kycklingar rör sig bra i stallarna. Studien genomfördes under 2022 och 2023 och har sammanställts under 2024.

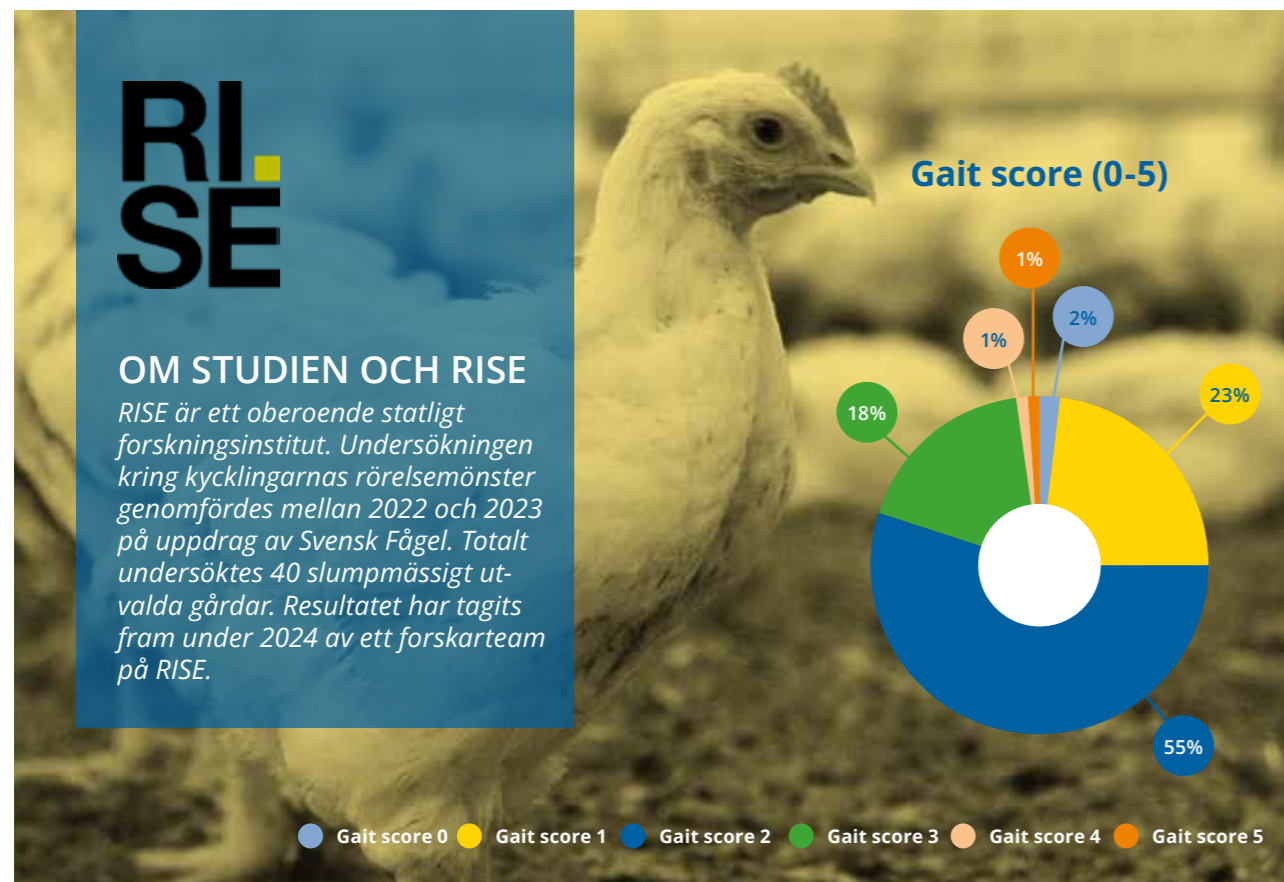
”Studien visar att majoriteten av våra medlemmars kycklingar på våra svenska gårdar har ett bra och naturligt rörelsemönster, de tar sig enkelt fram till vattennipplar och foder och kan utföra ett naturligt beteende. Det är en viktig del av en hållbar djuromsorg. Det stämmer också bra överens med övriga djurvälståndsparmetrar som har blivit bättre, exempelvis fothälsan, minskad dödlighet under uppfödning och antibiotikaanvändningen, säger Anna Silvera, hållbarhetsexpert på Svensk Fågel.”

Att titta på djurs rörelsemönster för att mäta djurhälsan är något som gjorts länge och som förekommer bland olika djurslag som exempelvis mjölkkor och hästar. Genom att använda en framtagen poängskala, mellan 0–6, så kallad Gait score (se nedan) kan forskare studera hur djuren rör sig och få en indikation om något är fel.

”Vi har besökt ungefär 40 procent av Svensk Fågels medlemmars stallar och studerat 150 djur per stall. Bedömningen gjordes omkring fem dagar före slakt, så kycklingarna var ganska stora. Vi hade två personer som genomförde samtliga bedömningar, säger Per Peetz Nielsen, senior forskare på RISE och ansvarig för studien.”

Studien visar att en stor majoritet, 4 av 5 kycklingar, rör sig utan anmärkning. Det bedöms vara så kallade nollor, ett eller tvåor på poängskalan. Andelen kycklingar med grava rörelsestörningar som gör att de inte kan gå och bör plockas bort (4 eller 5 på poängskalan) är väldigt liten. Resterande del bedöms som treor på poängskalan och här råder en osäkerhet hur deras rörelser ska tolkas.

”Dessa kycklingar går lite annorlunda och har en mer vaggande gång. Vi vet inte vad det innebär, om det mer handlar om att vi alla rör oss olika eller om det finns några underliggande faktorer här. När det gäller denna grupp ska vi tillsammans med bönder, forskare och andra experter samt med hjälp av RISE analysera resultaten vidare och tillsammans arbeta fram konkreta strategier, säger Anna Silvera.

”Vi kan konstatera att väldigt få av kycklingarna har grava rörelsestörningar och att majoriteten rör sig utan anmärkning. De som bedöms som treor är svårare att bedöma och här krävs ytterligare studier. Vi har inte tittat på kön, kan det kanske vara så att tupporna som har mer muskler rör sig annorlunda. Det är dock positivt att den svenska branschen har genomfört en oberoende studie kring rörelsemönster tillsammans med oss på RISE. För att säkerställa en bibehållen hög djurvälstånd är det viktigt att hela tiden mäta djurvälståndet. Nu skulle det vara av intresse att studera de så kallade treorna närmare för att gå till grunden med deras avvikande rörelsemönster och se om vi kan lära oss mer, säger Per Peetz Nielsen.”

Per Peetz Nielsen, senior forskare på RISE

BAKGRUND RÖRELSEMÖNSTER

Att studera rörelsemönster

Ett sätt att undersöka hur hållbar djuromsorgen är att undersöka kycklingarnas så kallade rörelsemönster och titta på hur djuren rör sig i stallarna. Gait score är ett samlingsbegrepp för ett femtontal olika typer av åkommor som påverkar djurens rörelsemönster. Det handlar alltså inte om en typ av skada eller sjukdom, utan är mycket mer komplext än så. Orsaken till ett annorlunda rörelsemönster hos kycklingar kan bero på tre olika saker:

- Metaboliskt (beroende på näringstillförsel)
- Infektiöst ursprung (orsakad av infektion)
- Koppling till bentillväxten (utvecklingen av skelettet)

Mätskalan – eller så kallad Gait score

Forskare har tagit fram en mätskala för att undersöka rörelsemönstret hos kycklingar – mätskalan kallas för Gait score. En utbildad bedömare poängsätter kycklingarnas gång enligt en 6-gradig skala (0–5, där 0= perfekt gång och 5 =djuret kan inte gå).

Ofta presenteras resultaten genom att man slår ihop 0, 1 och 2 och kategoriserar dessa som ”Inga rörelsestörningar”. Gait score 4 och 5 anses som allvarliga rörelsestörningar. Dessa djur har sannolikt ont och har svårt att nå vatten och foder och ska sorteras bort. Utmaningen är Gait score 3, där det är osäkert vad det innebär. Dessa kycklingar går lite annorlunda och ibland har de en gungande gång.

Utvecklingen i Sverige

Att titta på rörelsemönster samt flera andra så kallade välfärdsparmetrar är numera en självklar del av avelsarbetet. Med hjälp av en balanserad avel har andelen genetiskt betingade rörelsestörningar minskat drastiskt de senaste 20 åren. Problemet i rörelsemönstret går även att förebygga med hjälp av god skötsel, rätt foder och ett gott smittskydd.

”STUDIEN VISAR ATT EN STOR MAJORITET, 4 AV 5 KYCKLINGAR, RÖR SIG UTAN ANMÄRKNING”

Ulf Ivarsson, kycklingbonde i Blekinge

MÅNGA PUSSELBITAR I EN HÅLLBAR AVEL

GRUNDEN I EN GOD DJUROMSÖRG är en hållbar avel. Det handlar om att välja ut föräldradjur med de egenskaper som man önskar; djur som både är friska, robusta, lätta att hantera och producerar bra. Dagens avel är komplex och det är många pusselbitar som ska passa in i varandra.

”En hållbar avel är en viktig del av en hållbar djuromsorg. Det handlar självklart om djurens välmående, men också att bondens ekonomi går ihop och att klimatet påverkas så lite som möjligt, det vill säga både social, etisk och ekonomisk hållbarhet. Ingen lantbrukare vill jobba med djur som inte mår bra, ju bättre djuren mår desto mer givande blir jobbet på gården och ju mer lönsamt blir uppfödningen. Det krävs skickliga lantbrukare och det ser jag att vi har mycket i Sverige i dag, säger Katja Nilsson, forskare på Institutionen för husdjurens biovetenskaper på SLU.”

Efter andra världskriget var fokus inom livsmedelsproduktionen att avla fram djur som producerade mycket och växte snabbt. Men i dag ser avelsarbetet helt annorlunda ut. Nu har avelsföretagen en lång lista på egenskaper som de behöver ta hänsyn till. Det handlar om djurhälsa, att de ska ha en god fruktsamhet motståndskraft mot vissa sjukdomar samtidigt som de ska producera bra.

”Avelsarbetet har verkligen gått framåt de senaste decennierna. Från att bara fokuserat på produktion och tillväxt har man i dag ett mycket bredare spektrum. Ta till exempel mjölkorna, i dag tittar man på ben- och klövhälsa, motståndskraft mot sjukdomar, fodereffektivitet och inte minst reproduktion. Här har vi i Norden varit ledande genom att tidigt jobba med breda avelsmål. Om korna inte är friska, trevliga att hantera och lätta att få dräktiga spelar det ju ingen roll att de producerar mycket mjölk. Vi brukar prata om funktionella egenskaper. Det gäller ju alla djur, både lantbrukets djur och våra husdjur som katter och hundar.”

I takt med att klimatet förändras börjar nu också avelsarbetet skruvas mot att klara de nya utmaningarna med ett allt varmare klimat. Att avla på egenskaper som gör att djuren klarar värme och nya parasiter bättre.

”Det är en avvägning, att välja ut robusta djur som klarar dessa utmaningar samtidigt som de fungerar i dagens stallar. Det är viktigt för hela mänskligheten att vi har en långsiktig och hållbar produktion av livsmedel som ska ge mat till allt fler människor på jorden. Vi har ett växande behov av livsmedel och jag tror att animaliska livsmedel kommer att vara en viktig del av detta.”

”JU BÄTTRE DJUREN
MÅR DESTO MER
GIVANDE BLIR JOBBET
PÅ GÅRDEN OCH JU
MER LÖNSAMT BLIR
UPPFÖDNINGEN”

Det går inte helt att plocka bort produktionsaspekten ur avelsarbetet, det är lika viktigt att djuren mår bra som att de producerar bra, oavsett om det är kycklingar, värphöns, grisar eller mjölkkor. Går produktionen ned så blir det färre och dyrare livsmedel samtidigt som klimatet påverkas mer.

”Det blir helt enkelt mindre output på mer input. Men avelsarbetet är komplext och det är inte samma lösningar för hela världen. Det är en av utmaningarna för dagens globala avelsföretag, att liknande avelsmaterial används över hela världen. Här tror jag att man måste anpassa mer till olika sätt att föda upp och olika klimat.”

”En viktig aspekt är också att bonden behöver få in det bästa djurmaterialet. Ofta har lantbrukaren gjort stora investeringar i fina stallar, dyrt foder och stora elkostnader. Man lägger ned mycket tid och omsorg på skötsel av djuren och därför är det viktigt att det är de bäst genetiskt anpassade djuren som kommer in i stallarna. Sedan är det upp till bonden att ta hand om dem och föda upp dem på bästa sätt.”

En viktig del i avelsarbetet är att kunna mäta och utvärdera det genetiska arbetet. Vissa saker i dag är svårare att mäta och kan handla om personliga bedömningar. Vissa egenskaper kan kräva att personer befinner sig i stallarna under längre tid och bedömer till exempel olika beteenden hos djuren. Ett sådant exempel är exempelvis hur korna eller kycklingarna rör sig i stallarna, vilket kan vara kopplat till exempelvis behälsa. För sådana egenskaper kan olika tekniska lösningar vara till hjälp, som aktivitetsmätare eller AI-teknik

”Här är det ofta svårt att mäta och därför är det svårt att veta vilket resultat avelsarbetet ger. Vi samarbetar i dag med dataingenjörer som med hjälp av AI försöker ta fram algoritmer som vi kan använda oss av. Här kan man exempelvis hänga upp kameror i stallarna för att studera rörelsemönster och leta efter eventuella avvikelser. Jag tror att dessa nya tekniker är på väg in i en större skala och kommer att betyda mycket för framtidens avel.”

VAD ÄR AVEL?

Med avel menas att man väljer vilka som ska få bli föräldrar till nästa generation och att det finns specifika mål som man vill uppnå. De olika målen utvärderas och sedan väljer man de föräldradjur som har de egenskaper som man letar efter. Avel sker i dag bland både lantbrukets djur och sällskapsdjur. Avelsarbete har gjort att vi idag har djur som inte är skygga och rädda för människor och som vi kan hålla i våra hem och på våra gårdar på ett säkert sätt. Det är viktigt att avel sker på ett ansvarsfullt sätt och hela tiden utvärderas för att säkerställa att man inte får oönskade negativa konsekvenser för djurens välfärd.

UPPFÖDNING UTAN ANTIBIOTIKA

”FÖRRA ÅRET BEHANDLADES ett tiotal flockar av totalt 3500 kycklingflockar med antibiotika i Sverige, det är en väldigt liten del och visar på att den svenska modellen är mycket effektiv. En viktig orsak till detta är att svenska bönders paradgren är smittskydd och i kombination med bra avel, skötsel av djuren och foder hindrar det djuren från att bli sjuka och behöva få antibiotika.”

Det säger Oskar Nilsson, veterinär och chef för sektionen för antibiotika på SVA. Frågan om en ökad användning av antibiotika i världen, både bland människor och djur är ständigt aktuell. Genom att vi använder för mycket och onödiga antibiotika, både på human- och djursidan ökar vi risken för resistens. Vilket innebär att sjukdomar som förut gått att behandla nu blir svårare att behandla. WHO klassar överanvändningen av antibiotika och risken för resistens som ett av de stora hoten mot folkhälsan i dag.

”Det som oroar mig är att vi inte kan använda vårt förstahandsval vid behandling av vanliga sjukdomar eller infektioner hos människor, utan att vi måste prova olika typer av antibiotika. Det kan exempelvis hända vid urinvägsinfektion hos kvinnor som egentligen ska vara enkelt att behandla. Men på grund av ökad resistens hos bakterierna kan man i vissa fall behöva ge kvinnan antibiotika i dropp på sjukhuset. Det innebär ökat lidande och inte minst ökade kostnader för sjukvården och samhället.”

Sverige var tidigt ute med en hållbar livsmedelsproduktion som inte baserade sig på en slentrianmässig användning av antibiotika. Redan 1986 införde Sverige ett förbud mot så kallad tillväxtantibiotika. Tjugo år senare införde EU samma förbud. Men det ser i dag väldigt olika ut i förbrukningen av antibiotika i olika länder inom EU. Sverige hör till de länder som ligger allra lägst.

Pia Gustavsson, chefsveterinär Svensk Fågel

”I samband med att vi fick bort salmonella i våra uppfödningstallar så ökade vår biosäkerhet. Äldre stallar renoverades och det byggdes samtidigt nya bättre stallar med hög biosäkerhet och förbättrad ventilation. Samtidigt som standarden höjdes successivt infördes också en rad rutiner för att stärka upp både djurskydd och smittskydd, egentligen allt det som ligger i vårt Djuromsorgsprogram i dag. Resultatet ser vi i form av friska och starka djur som inte behöver antibiotika. Det tycker jag att hela branschen, från avel till uppfödning ska vara stolta över i dag. Den näst intill obefintliga användningen av antibiotika inom Svensk Fågel i dag är ett kvitto på att djuromsorg och smittskydd fungerar. Det är bra för djuren, miljön och oss människor, vi bidrar inte till spridning av resistens, säger Pia Gustavsson, chefsveterinär på Svensk Fågel.”

”Nyckeln till en liten förbrukning av antibiotika är att hålla djuren friska. Det gör man genom att avla på rätt egenskaper, ha ett fungerande smittskydd, bra foder och kanske framför allt en bra skötsel av djuren i stallarna. Allt påverkar djuren, i en dålig miljö kan djuren bli stressade och blir mottagliga för sjukdomar. Just aveln är en viktig faktor till att vi har friskare och starkare djur i dag. Man har avlat fram kycklingar som är mer motståndskraftiga mot vissa bakterier och inte bara tittat på tillväxt som man kanske gjorde förr. Kycklingen växer kanske lite långsammare än vad den kunde ha gjort, men den är friskare. Så allt du gör från avel, till kläckeri och uppfödning på gården påverkar, säger Oskar Nilsson.”

Oskar Nilsson påpekar att det viktiga inte är en låg antibiotikaförbrukningen i sig, utan att vi måste minska behovet av att använda antibiotika inom djuruppfödningen i dag. Friska djur behöver inte behandlas. Däremot ska sjuka djur självklart få antibiotika när det behövs. ”Det handlar både om att djuren inte ska vara sjuka och lida, men också om att det vore slöseri med resurser att inte rädda ett djur. Det har investerats både tid, pengar och naturresurser i dessa djur som ska bli livsmedel. Därför ska de få djur som behöver behandlas i Sverige också göra det, men det ska självklart alltid ske efter noggrant övervägande.”

Svenska kycklingar får i dag en substans som heter koccidiostatika och som gör att inte kycklingarna blir sjuka i tarmsjukdomen koccidios som kan orsaka stort lidande. Enligt EU:s lagstiftning räknas koccidiostatika som en fodertillsats, även om den rent biologiskt påverkar bakterier.

”Det har visat sig att vissa tarmbakterier kan vara mindre känsliga för en substans som heter narasin, men eftersom människor inte behandlas med den substansen så påverkar det så vitt vi vet inte situationen hos människor. Jag är inte direkt orolig för ökad resistens på grund av koccidiostatika.

”JUST AVELN ÄR EN VIKTIG FAKTOR TILL ATT VI HAR FRISKARE OCH STARKARE DJUR I DAG”

Däremot kan man jobba med olika alternativ mer långsiktigt, det kan handla om allt från avel och foder till vaccinering.”

I dag finns det statistik kring antibiotikaavändning på totalnivå inom EU, inte uppdelat på djurslag. Men våren 2024 kommer EU:s första rapport på antibiotikaförbrukningen hos fjäderfä, alla medlemsländer har rapporterat in på samma sätt.

”Detta har vi efterfrågat väldigt länge, men den första årets data kanske inte kommer att vara tipptopp. Det tar ett tag för de olika länderna att mäta på samma sätt. Vi vet ju också att i många EU-länder använder man mycket antibiotika och var och varannan flock behandlas. Sverige och Svensk Fågel

Oskar Nilsson, veterinär och chef för sektionen för antibiotika på SVA

har ju rapporterat in statistik till oss sedan 2010 och det ser bra ut, bara ett fåtal flockar behandlas varje år.”

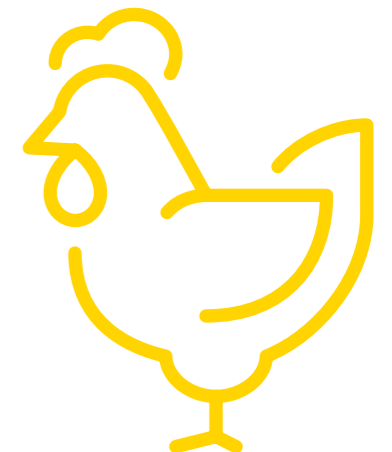
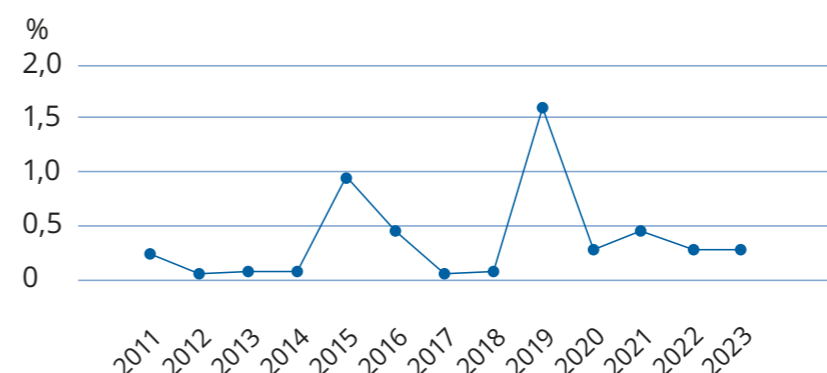
Oskar Nilsson menar att mätningarna per djurslag kan leda till något bra. Även om många länder har minskat användning av antibiotika under de senaste åren så har de kanske främst plockat de lågt hängande frukterna som exempelvis att ge färre substanser så är det nästa steg som är det stora.

”De stora förändringarna som krävs för att djuren ska vara friska och inte behöva antibiotika kostar mycket mer. Det handlar om hur stallarna är byggda, hur ventilation och biosäkerhet ser ut, det tar längre tid att genomföra dessa förändringar och det kostar mycket mer. Sverige är bland de bättre länderna i dag, när man har kommit på den nivån vi är på är det svårare att förbättra sig. Om det handlar om nio eller fem flockar som behandlas varje år är det inte så stora skillnader. Svenska kycklingbönder har också moderna stallar och ligger långt framme med allt från ventilation till smittskydd. Jag hoppas att de nya mätningarna kommer att leda till att fler länder förbättrar sig, att ingen vill vara sämst i klassen.”

Ett mer storskaligt sätt att föda upp kycklingar på där stallarna är större behöver inte vara negativt för användningen av antibiotika, ofta är det tvärt om.

”För att klara att göra de nödvändiga investeringar som krävs för att djurens miljö ska vara optimal och inga smittor ska komma in krävs det stora investeringar. Här har större gårdar en klar fördel. Men självklart, om djuren blir sjuka så är det fler djur som drabbas och måste behandlas. Men förbrukningen i Sverige visar att bönderna gör ett bra arbete och att väldigt få flockar behandlas.”

Procentandel antibiotikabehandling av totalt slaktade kycklingflockar hos medlemmar i Svensk Fågel

EN VIKTIG DEL AV DE GLOBALA HÅLLBARHETSMÅLEN

Linda Keeling, professor SLU

EN HÅLLBAR DJUROMSORG är en viktig del av majoriteten av FN:s globala hållbarhetsmål. Det handlar inte bara om hur djuren mår under uppfödningen, utan också om hur exempelvis klimatet och människors hälsa påverkas. Professor Linda Keeling på SLU leder en studie som ska undersöka hur svensk matfågeluppfödning kan knytas till de olika målen.

”För mig är djuromsorgen en självklar del av hållbarhetsarbetet och den är relevant för de flesta av de 17 globala hållbarhetsmålen. Exempelvis är en låg antibiotikaförbrukning globalt under kycklinguppfödningen viktig för människors hälsa. Friska och starka djur som fötts upp på ett bra sätt behöver ju inte antibiotika och på så sätt förvärras inte resistensen.

Jämlikhet när det gäller anställda inom branschen är viktigt för den sociala hållbarheten, men också för djurvälståndet. Här har tidigare forskning visat att män och kvinnor har olika attityder gentemot djuren de sköter om, säger Linda Keeling.”

Linda Keeling är etolog och professor i djurvälstånd. Tillsammans med andra forskare har hon tidigare gjort en övergripande kartläggning av djurvälståndet och hållbarheten på en global nivå. Nu ska hon leda studien på svenska kycklingar och syftet är att utveckla och förfina den metod de tidigare har tagit fram i den globala studien.

Syftet med den nya studien är att kartlägga och identifiera områden som kan vara framgångsrika när det gäller att hitta nya lösningar för en ännu mer hållbar livsmedelsproduktion.

”Genom att gå in och titta djupare på ett specifikt djurslag kan vi också bli mer konkreta. Vi kan se till att man lägger energi på rätt saker, förhoppningen är att studien kan identifiera områden som ger resultat snabbare, så att vi kan fokusera på de stora problemen. Vi kan komma fram till områden där det finns en tydlig vinn-vinn situation. Det

handlar om frågor där djuromsorg och andra hållbarhetsmål tydligt samverkar och lyfter varandra. Vissa lösningar för att förbättra hållbarheten kan vara enkla och vi kan se att det är rimligt att nå framsteg. Här kanske branschen själv kan göra små förändringar som ger resultat. Medan andra frågor är mer komplexa och behöver politiska beslut, i Sverige eller på EU-nivå.”

”Det finns olika dimensioner av hållbar djuromsorg. Jag ser den på tre nivåer. Den första är på individnivå, det vill säga hur djuret mår under uppfödningen, den andra är på branschnivå, hur aveln ser ut, vilket foder de får och hur stallarna är utformade. Det tredje är hur djuromsorgen påverkar människors hälsa och miljö i ett större perspektiv.”

Den nya studien har nyss påbörjats och kommer att löpa under de närmaste åren. Förutom svenska forskare deltar också internationella experter som alla bidrar med olika synvinklar.

”Målet är att utveckla vår kunskap kring djuromsorg och hållbarhet. Kommer vi fram till bra resultat och verktyg är tanken att de kan användas inom annan livsmedelsproduktion i Sverige och andra länder. Fördelen med att ta fram en modell där vi studerar svensk kycklinguppfödning är att den

”DET HANDLAR OM FRÅGOR DÄR DJUROMSORG OCH ANDRA HÅLLBARHETSMÅL TYDLIGT SAMVERKAR OCH LYFTER VARANDRA.”

svenska branschen har ett nära samarbete och representerar hela kedjan. Branschen är öppen för samarbete och att kunna hitta nya lösningar om det behövs. Vi behöver alla, tillsammans, hjälpas åt för att förbättra hållbarheten. Genom att se att allt hänger samman, djuromsorg, människors hälsa, miljö och klimat, kan vi styra utvecklingen åt rätt håll.”

FRAMTIDENS HÅLLBARA DJUROMSORG

Svensk Fågel är en aktiv samarbetspartner i ett flertal utvecklingsprojekt inom temat hållbar djuromsorg. Både i större forskningsprojekt, nationellt och internationellt, men även mindre och mer direkt tillämpbara projekt. Vid årsstämman väljs en arbetsgrupp, den så kallade Forskningsgruppen, med representanter från hela värdekedjan. Den fungerar som kontakt för forskare som vill utföra projekt inom kyckling- och kalkonuppfödningen, men har även en uppsökande funktion där branschen kan presentera ämnesområden som behöver undersökas närmare.

HÄR ÄR NÅGRA EXEMPEL PÅ PÅGÅENDE OCH KOMMANDE PROJEKT:

- BroilerNet – ett europeiskt samarbetsprojekt för en hållbar kycklinguppfödning
- Fördjupningsstudie i kycklingarnas rörelsemönster
- Forskningsstudie för att kartlägga och identifiera utvecklingsområden inom hållbar kycklinguppfödning (se intervju med professor Linda Keeling)
- Forskningsstudier för utveckling av mer hållbart foder i samarbete med SLU
- Stärkt smittskydd på gårdsnivå
- Projekt inom djurhälsa och livsmedelssäkerhet i samarbete med SVA
- Utveckling av databasen TUPPEN som inkluderar produktions-, djurhälso- och djurskyddsparametrar.
- Analys av kycklingens matsmältningssystem i samband med lastning, transport och slakt.

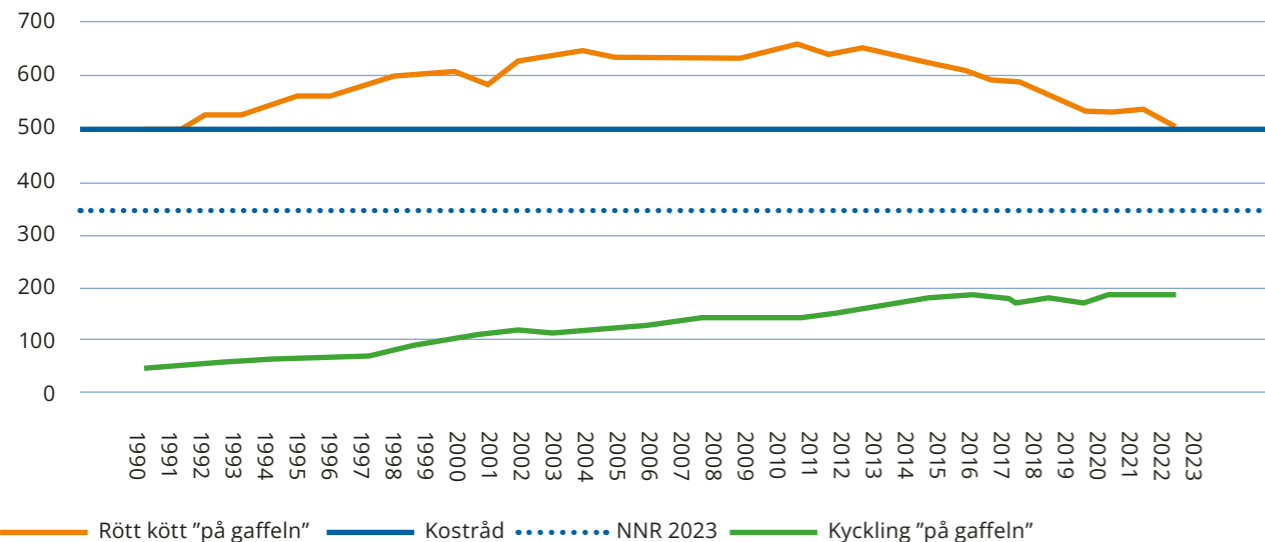
MATFÅGEL I SIFFROR

I Sverige

Konsumtionen av kyckling och fågelkött i Sverige har fullkomligt exploderat de senaste decennierna, från att ha ätit 5,9 kilo fågelkött per person 1990 så äter vi idag 23,5 kilo fågelkött, dvs. närmare 300 procent ökning. Marknadsbalansen visar att produktionen av matfågel ökat med 27,6 procent de senaste tio åren, samtidigt som importen ökat med 26,3 procent. Eftersom produktionen ökat mer än importen, särskilt räknat i vikt, har den svenska försörjningsförmågan (eller andelen svenskt) stärkts med 11,4 procent till 73,1 procent 2023. Totalkonsumtionen per capita har ökat med 8,8 procent under de sista tio åren och uppgick till 23,5 kg per capita 2023.

Trots den stora ökningen av fågel så står den svenska konsumtionen av fågelkött endast för cirka 25 procent av den totala kött- och fågelkonsumtionen. I de nordiska näringsrekommendationerna, som publicerades under 2023 framgick att vi inte bör äta mer än 350 gram rött kött per person och vecka med hänsyn till hälsan och hållbarheten. Enligt Jordbruksverket kommer denna nivå att vara vägledande när Livsmedelsverket uppdaterar kostråden under 2024. Matfågel omfattas inte av de rekommenderade intaget kopplat till hälsan, och ligger för övrigt idag långt under de 350 grammen.

Konsumtion av kött i relation till kostråd

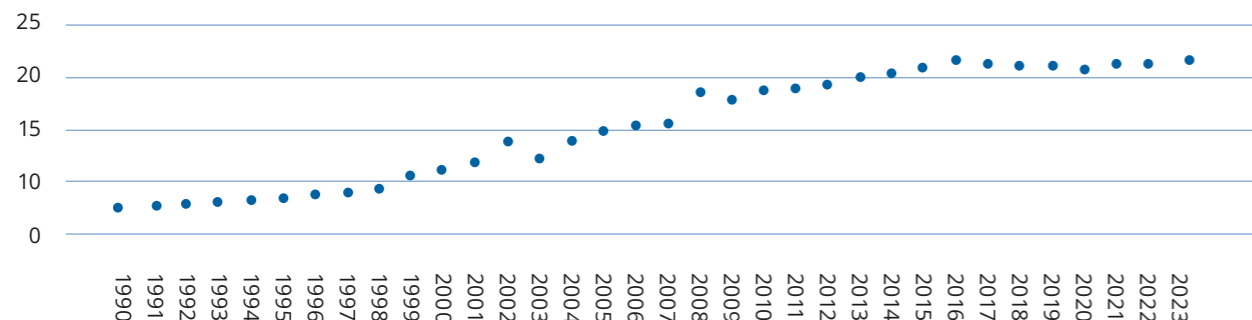

Källa: Jordbruksverket och Livsmedelsverket

Den inhemska försäljningen av kyckling från Svensk Fågels medlemmar ökade under 2023 med 4,2 procent och medlemmarna ser en fortsatt ökad efterfrågan av den Svensk Fågelmärkta kycklingen. Men samtidigt ökade också importen till Sverige från andra EU-länder med ungefär lika mycket (4,35 procent). Största delen av importen kommer

från Danmark, Tyskland, Nederländerna och Polen, som påverkas av importen från Ukraina till EU. Huvudsakligen är det fryst bröstfilé som importeras till Sverige, vilket gjorde att andelen svenskt kycklingkött minskade under 2023 till 71,2 procent. Det är en minskning av svensk kyckling med 2,6 procent jämfört med 2022.

Svensk konsumtion av fågelkött i kilo per person

I Sverige äter vi ca
300%
mer kyckling idag än
vad vi gjorde 1990

Den inhemska försäljningen
av kyckling från Svensk
Fågels medlemmar ökade
under 2023 med

4,2%

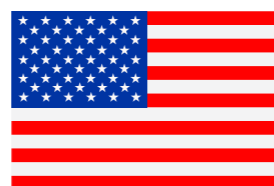
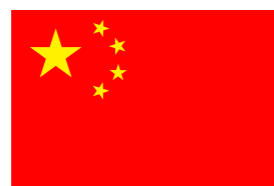

Inom EU

Polen är den största producenten av kyckling inom EU. Under 2023 slog de rekord och födde upp totalt 1,5 miljarder kycklingar. Det innebär att Polen har ökat sin uppfödning med närmare 50 procent de senaste åtta åren. Sex medlemsländer står för 73 procent av produktionen av fågelkött. Sverige tillhör en av de minsta producentländerna inom EU, cirka 106 miljoner kycklingar under 2023, vilket är cirka 2 procent av produktionen inom EU.

Importen till EU ökade under 2023 med 5,8 procent. Importen från Ukraina ökade med 47,4 procent. Det skapade en dominoeffekt där importen till Sverige från andra EU-länder ökade (se ovan). Förutom import från Ukraina är de största länderna Brasilien, Storbritannien och Thailand.

Enligt den Nederländska banken Rabobank står den Europeiska kycklinguppfödningen inför en ökning under nuvarande år. Enligt banken ser vi en kycklingboom, produktionen och importen ökar och priserna faller. Tillväxten inom EU beräknas öka med upp till två procent under 2024.

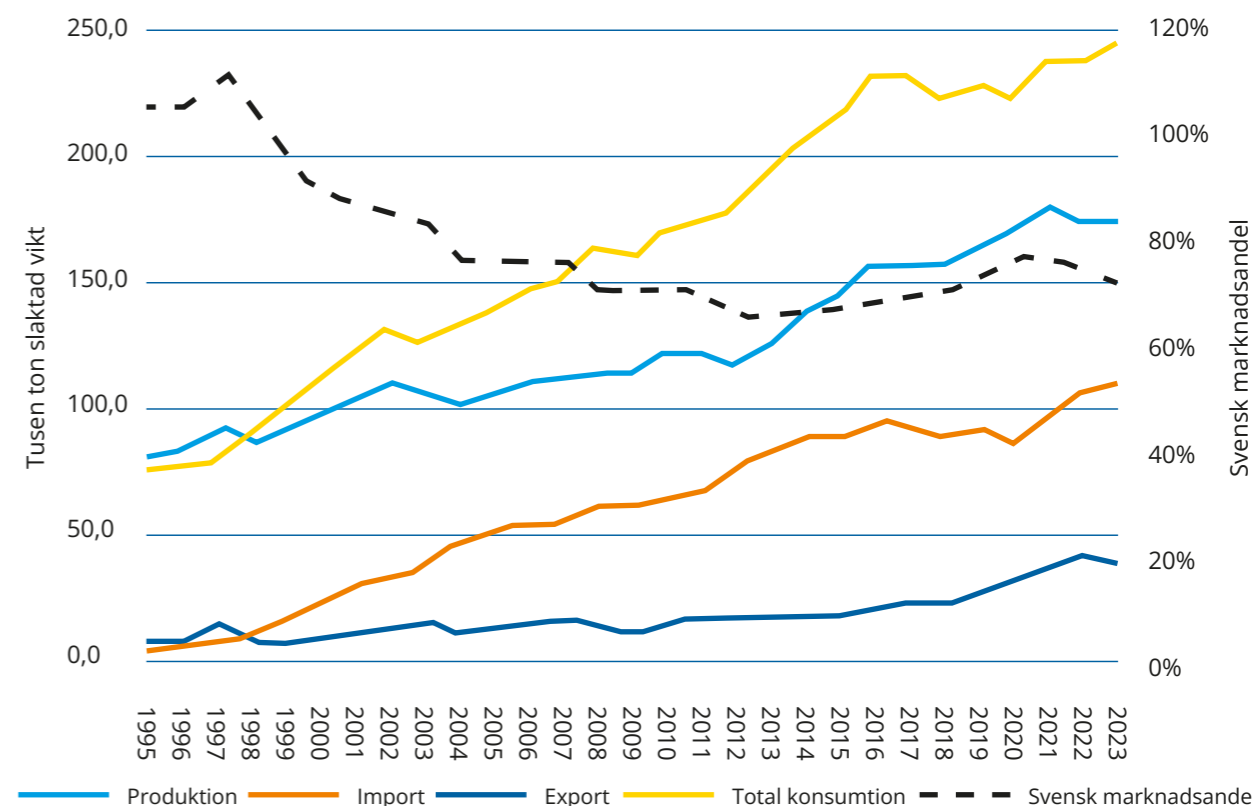
Brasilien, Kina och USA är världens största producenter

Hela världen

Den totala produktionen för hela världen beräknas landa på 131 552 tusen ton under 2023. Brasilien, Kina och USA är världens största producenter. De största importörerna av fågelkött är Kina, Japan, Förenade Arabemiratet och Saudi Arabien. Brasilien, Thailand och USA är världens största exportörer av fågelkött. Inom EU beräknas Spanien, Portugal, Ungern samt Polen och Frankrike till de stora konsumenterna av fågelkött. I Finland har fågelköttet också blivit alltmer populär och finländare konsumerar mest i Norden. Även när det gäller konsumtionen av fågelkött så är USA, Brasilien och Kina världsledande.

Statistiken räknas på årsbasis och siffrorna ovan är från 2023. Källor Svensk Fågel, Jordbruksverket och Livsmedelsverket samt AVEC.

Svensk marknadsbalans matfågel

Produktion	175,9 ton	-0,11 %
Import	112,8 ton	+4,35 %
Total konsumtion	247,1	+2,57 %
Konsumtion per capita	23,4 kilo/person	+1,74 %
Exporten	41,6 ton	+3,93 %
Andel svenskt	71,2 %	-2,6 %

Källa: Jordbruksverket

SMITTSKYDD

Livsviktigt smittskydd

En viktig del av djurhållning i dag är att hålla sjukdomar och smittor utanför stallarna. Friska djur mår bra och är lönsamma för bonden, vilket är grunden för en hållbar livsmedelsproduktion. Svensk Fågel driver sedan 2007 programmet ”Smittskydd på Gård” som tidigare kallades det Frivilliga och förbyggande salmonellakontrollprogrammet. I programmet ingår både avel, kläckeri och uppfödning av kycklingarna på gården. För att vara medlem i Svensk Fågel och få använda kvalitetsmärkningen är anslutning till programmet obligatoriskt. Här följer en kort sammanfattning av 2023 års smittskyddsprogram.

Salmonella

Under 2023 var två flockar av 3 490 positiva för salmonella. En kycklingflock med S Typhimurium vid slakt och en 22 veckor gammal avelsflock med S enteritidis. Båda flockarna avlivades och destruerades och stallarna sanerades. Den svenska salmonellakontrollen innebär att inga smittade kycklingar når konsument.

Campylobacter

De senaste åren har förekomsten av campylobacter hos svenska kycklingar som är uppfödda inom ramen för Svensk Fågels Smittskyddsprogram varit väldigt lågt. Under 2023 har totalt 4 556 flockar som är uppfödda av Svensk Fågels medlemmar provtagits och campylobacter hittades hos 4,6 procent av flockarna. Campylobacter är en bakterie som finns i vår omgivning och varierar med årstiden. Genom ett noggrant smittskyddsarbete minimeras andelen campylobacter. Campylobacter försvinner vid tillagning och därför är hygien i köket viktigt, precis som vid all hantering av livsmedel.

Under 2023 har också 65 blindtarmsprover analyserats hos kycklingar som fötts upp i Sverige, men som inte är medlemmar i Svensk Fågel och anslutna till Djuromsorgs- eller Smittskyddsprogrammet. De flesta av dessa kycklingar kommer från kycklingar som fötts upp ekologiskt och har tillgång till utvistelse vissa delar av året. Hos dessa hittades campylobacter hos 43,1 procent av flockarna

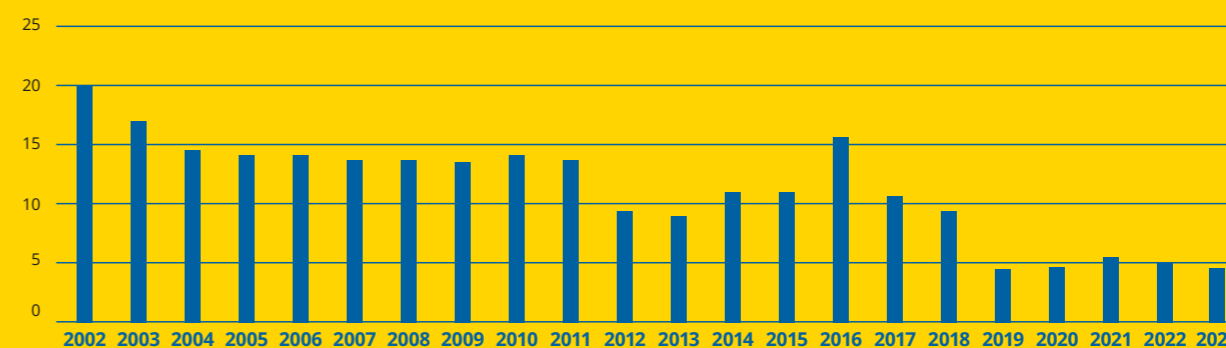
Koccidier och clostridier

KC-programmet är ett program för övervakning av koccidier (parasiter) och clostridier (bakterier) som finns i tarmen hos kyckling. Programmet drivs inom ramen för Jordbruksverkets föreskrifter och är obligatoriskt för medlemmarna inom Svensk Fågel. Under 2023 undersöktes 44 flockar. Gränsvärdet som är fastställt i KC-nämnden på 2,5 överskreds inte i någon flock. Det innebär att man inte ser någon resistens mot den koccidiostatika som bönderna använder.

Fågelinfluensa

Under 2023 konstaterades fågelinfluensa (H5N1) i en hobbybesättning i Tidaholm, en avelsanläggning i Kävlinge kommun och i en värphönsbesättning på Gotland. Svensk Fågels bönder lyckades med hjälp av Smittskyddsprogrammet hålla smittan utanför sina gårdar även under 2023. Mycket fokus på bekämpningen av fågelinfluensa ligger på beredskapsfrågor. Här handlar det om att stärka smittskyddet ytterligare samt att öka beredskapen för bästa möjliga hantering vid eventuell smitta. Fågelinfluensan sprids via vilda fåglar, därför är smittskyddsarbetet runt gårdarna viktigt.

Andelen Campylobacterpositiva slaktgrupper påvisade inom Campylobacterprogrammet hos svenska kycklingar år 2002–2023

Källa: SVA och Svensk Fågel

An aerial photograph of a modern farm at sunset. A large white wind turbine stands on the left, casting a long shadow. In the foreground, there are several large, modern farm buildings with white roofs and blue accents. Some buildings have solar panels installed on their roofs. The farm is surrounded by green fields and trees. In the background, there are rolling hills under a clear blue sky with a few wispy clouds. The sun is low on the horizon, creating a warm, golden glow.

HÅLLBARHET

Sol- och vindenergi på frammarsch

Hållbarhet är kärnan i den svenska kycklinguppfödningen. Förutom hållbar Djuromsorg som är fokusområde i denna rapport arbetar Svensk Fågels medlemmar med hållbarhet när det gäller miljö, klimat, social och ekonomisk hållbarhet. Av FN:s 17 globala hållbarhetsmål är åtta hållbarhetsmål extra relevanta för Svensk Fågels medlemmar. År 2020 genomförde Svensk Fågel en genomlysning på gårdsnivå med hjälp av externa hållbarhetskonsulter.

Resultat visade att majoriteten av Svensk Fågels bönder har eget kretslopp på gården, bidrar till den biologiska mångfalden och hjälper till att hålla landsbygden levande genom att bidra till arbetstillfällen på gården och i samhället runt omkring. Dessutom är det alltför många kvinnor som driver gårdarna och ansvarar för skötseln av kycklingarna. I genomlysningen framkom även att var tredje gård drivs av solceller och att nästan lika många har vindkraft. Den biologiska mångfalden är viktig och nästan 60 procent hade blommande kantrensor och knappt hälften har halmbalar som fungerar som boplatser för olika nyttoinsekter.

Under 2022 presenterade forskningsinstitutet RISE en Livscykelanalys (LCA) på Svensk kycklingproduktion. Den visade att svensk kyckling har minskat sitt klimatavtryck med nästan 20 procent på tio år. Avtrycket låg på knappt 1,6 kilo koldioxid per kilo slaktvikt. Enligt forskarna som genomförde studien berodde den stora minskningen på att Svensk Fågels bönder och företag har arbetat med effektivisering och energiomställning. En stor del av framgången är att branschen lyckats optimera fodret, ställt om till mer grön energi samt att man är bra på att använda hela kycklingen, inget går till spillo.

Jenny Andersson, kycklingbonde i Småland

ALLT FLER VÄLJER SVENSK FÄRSK KYCKLING

EN KLAR MAJORITET av svenskarna och framför allt kvinnor över 45 år anser att kyckling är gott, hälsosamt och tillför bra protein. Det visar Svensk Fågels årliga konsumentundersökning som genomfördes under augusti 2024.

Varje år sedan 2012 har Svensk Fågel, med hjälp av Ipsos, ett globalt markandsundersökningsföretag, frågat svenska folket vad de tycker om svensk kyckling. Årets undersökning visar att allt fler väljer att äta färsk kyckling, det är en stadig ökning varje år. Även de som anger att de köper kyckling varje vecka ökar långsamt över tid.

Enligt årets konsumentundersökning, anser en majoritet av svenskarna att kyckling är ett gott, hälsosamt och näringsrikt protein, särskilt bland kvinnor och personer över 45 år. Resultaten visar att kvinnor och individer i åldersgruppen 45–59 år i högre utsträckning än andra grupper instämmer helt i detta påstående. Mer än hälften av respondenterna uppfattar också kyckling som ett hållbart miljömässigt livsmedelsval.

Efterfrågan på färsk kyckling fortsätter att öka, och andelen konsumenter som köper kyckling varje vecka har sakta men säkert ökat över tid. Prisfaktorn är fortsatt en viktig aspekt vid köp av kyckling, vilket återspeglar det pressade ekonomiska läget. Samtidigt är ursprungsland och att kycklingen är svensk en betydande faktor för hela 71 procent av respon-

denterna. De främsta skälen för att välja svenskt är att man vill stödja svenska bönder, att det är tryggt, att användning av antibiotika är låg och att djurhållningen är bra.

När det gäller skolmältider är det fortfarande viktigaste att just kycklingen ska vara svensk. Undersökningen visar dock en svag ökning över tid av de som anser att skolmältider inte bör kosta för mycket, vilket tyder på att kommunernas ekonomiska situation påverkar. Trots detta är andelen som anser att svensk kyckling är viktig i skolmältider oförändrad.

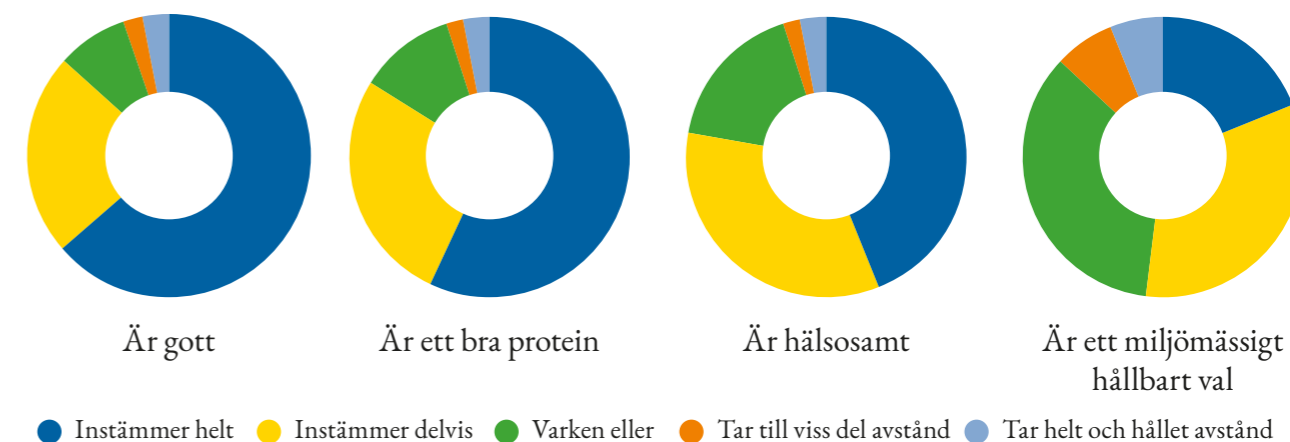
Undersökningen visar också att Svensk Fågels kvalitetsmärke, Den Gula Pippin fortsatt har hög igenkänning bland konsumenter, med 94 procent som känner till varumärket. Av dessa uppger 67 procent att de känner till det väl eller mycket väl. Förtroendet för märket är stabilt, där 65 procent av de svarande anger ett högt eller mycket högt förtroende. Störst igenkänning finns i åldersgruppen 30–44 år.

"KVINNOR OCH ÅLDERSGRUPPEN 45-59 ÅR HAR DEN MEST POSITIVA ATTITYDEN TILL KYCKLING SOM LIVSMEDEL"

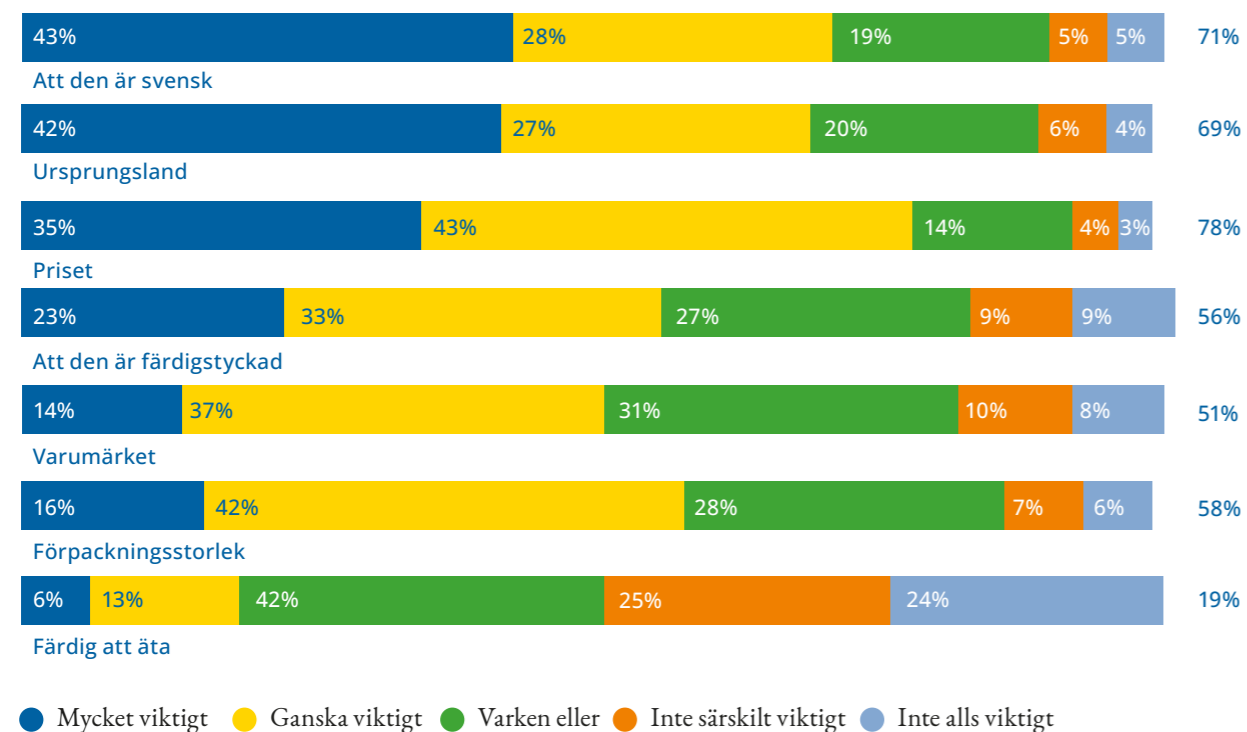
Attityd till kyckling som livsmedel

I vilken grad instämmer du i följande påståenden om kyckling som livsmedel?

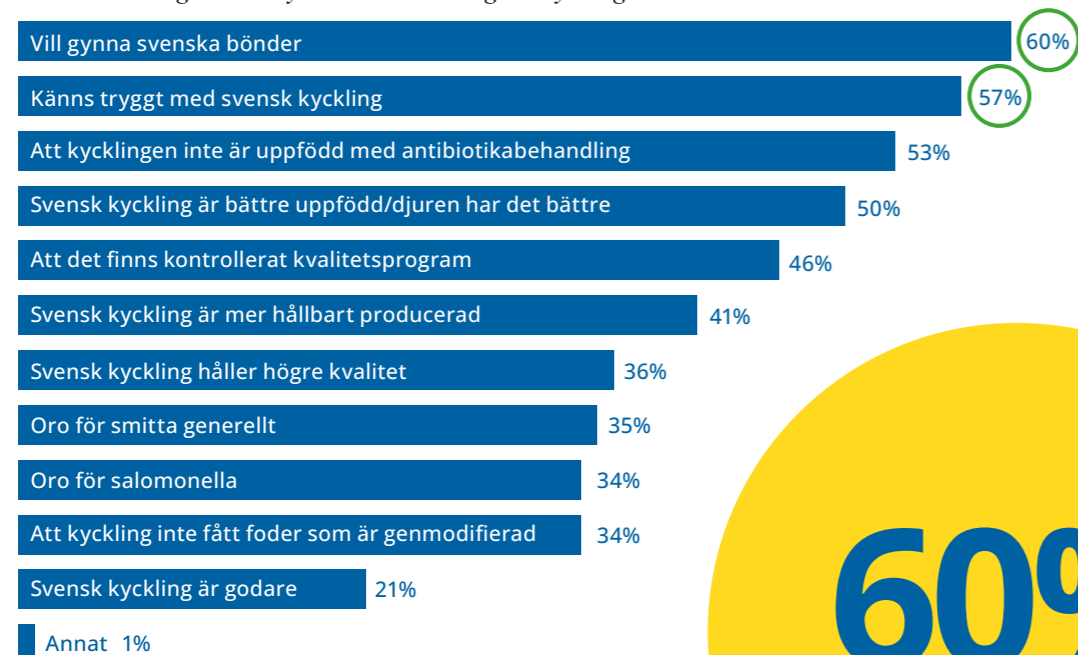
Viktigt vid köp av kyckling

Hur viktigt är vart och ett av följande för dig när du köper kyckling?

Varför konsumenter föredrar svensk kyckling

Vad är det som gör att du tycker att det är viktigt att kycklingen är svensk?

60%

väljer svensk kyckling
för att stötta svenska
bönder

Per Lindahl, kycklingbonde i Skåne

Svensk Fågel
105 33 Stockholm
info@svenskfagel.se
svenskfagel.se
@svensk_fagel

